

TALABALARDA KLASTERLI METODI ORQALI XAMKORLIK MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH

Azimova Ziyoda Ergashevna
pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Andijon davlat pedagogika instituti
Zulfiya G'ofurovna Otaboyeva
Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti o'qituvchilari

Annotatsiya: Oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan mutaxassislarini kasbiy faoliyatini rivojlantirish jarayonida individual va kompetensiyaviy yondashuv asosida xamkorlik madaniyatini takomillashtirishga doir ilmiy-nazariy manbalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Individual, kompetensiya, xamkorlik, madaniyat, model, loqayd, dialog, fundamental, sinergetika

Abstract: Scientific and theoretical resources for improving the culture of cooperation based on an individually competent approach in the process of developing the professional activities of specialists studying in higher educational institutions are described.

Key words: Individual, competence, cooperation, culture, model, indifferent, dialogue, fundamentality, synergy

Jahon mamlakatlarning uzluksiz rivojlanib borayotgan ta'lim tizimidagi ishtiroki kundan-kunga faollashib bormoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarining oldida turgan asosiy vazifalaridan biri mutaxassisligini mukammal darajada egallagan hamda shaxsiy ijtimoiy pozitsiyasini va o'rganilayotgan bilimlarga o'z munosabatini bildiradi oladigan, yangi fikrlar, g'oyalar, taklif va loyihalarni ilgari surishga qodir raqobatdosh mutaxassislarni tayyorlash masalasi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Tadqiqotchi olimlarning fikricha, hamkorlik o'quv modelidan foydalanish muammolarni birgalikda hal qilishga qaratilgan real vaziyatlarni

modellashtirishni o'z ichiga oladi. Talaba bunday o'quv jarayonida faol ishtirok etib, o'zaro munosabatlarning subyektiga aylanadi. Shu bilan birga, o'quv jarayonidagi barcha ishtirokchilarning tengligi qoidasi saqlanib qoladi .

Sharq mutafakkurlaridan Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali ibn Sinolar ijtimoiy tuzum, davlatning gullab yashnashi uchun zarur bo'lgan muhim insonparvarlik va hamkorlik g'oyalarini ilgari surishdi hamda insonparvarlashuv bosqichlari, mezonlari va tamoyillarini ishlab chiqishdi[[2.80]

Dunyoning rivojlangan davlatlarida ta'limning xalqarolashuvi juda o'xshash shakl va yo'nalishlarda davom etmoqda, shuning uchun hamkorlik bo'yicha xorijiy tajribalarni mahalliy universitetlar tomonidan o'zlashtirilishi dunyo standartlaridagi raqobatbardosh kadrlarni etishtirib chiqarishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, globallashtirish jarayoni yangi sharoitlarda samarali ishlashga qodir bo'lgan professional kadrlarga bo'lgan ehtiyojni keltirib chiqarmoqda. Keng ma'noda talabalarda kasbiy faoliyatini rivojlantirish orqali kompetensiyaviy yondashuv asosida hamkorlik madaniyatini rivojlantirish, turli darajadagi ta'lim muassasalarining ilmiy-tadqiqot, o'quv va boshqaruv faoliyatiga turli xalqaro jihatlarni kiritish tushuniladi.

Oliy ta'lim tizimida talabalar jamoasi ijtimoiy-psixologik holatini va alohida talabalarning individual xususiyatlarini yaxshi bilgan professor-o'qituvchi har bir talabaning o'qishi, boshqalar bilan munosabatlari va xulq-atvorini tushunishga, ularni o'z vaqtida tuzatishga, shuningdek, talabadagi yashirin imkoniyatlarni ilg'ashga va talaba shaxsining butun borlig'icha rivojlanishiga ta'sir etishga qodir hisoblanadi.

Pedagog olimi Z.Azimova "Shaxslararo munosabatlar pedagogik jarayon ishtirokchilarining o'zaro hamkorligi, sherikligi, birgalikdagi harakati, bir-biriga ta'siri asosiga quriladi. Boshqa bir insonni o'zaro ta'sir subyektiga, mustaqil shaxs sifatida tan olish tafakkur sarhadlarini kengaytirishga yordam beradi, borliqni muammoli idrok etishga boshlaydi. Shaxsning subyektiv pozitsiyasi borliq olam, odamlar, o'z-o'zi bilan munosabatlar tizimi orqali ifodalanishi mumkin" degan fikrni ta'kidlaydi [3. 34-b].

Ye.I.Golovaxa fikricha, individual motivlarning birlashuvi har xil samarali: «Hamkorlik faoliyatida individual maqsad va motivlarning o'zgarishi sheriklarning har birini motivatsiya sohasini "boyitishi yoki motivlar to'qnashuvi tufayli hamkorlikdagi faoliyatni parchalanishiga olib keladi" [5.30; 32-b].

Bizning fikrimizcha, bugungi kunda jamoa va shaxsiy kontekstda hamkorlik muammosini konseptual jihatdan yangicha yondashuv asosida tushunish kerak, chunki hamkorlik tamoyillariga yo'naltirish zamonaviy insonning turli darajadagi munosabatlar jarayonida tomonlararo ta'sir qilishning muhim xususiyatiga aylanib bormoqda. Shu munosabat bilan biz hamkorlikni madaniyat tushunchasi sifatida, munosabatlarning turli darajalarida inson xatti-harakatining xarakterini belgilaydigan madaniy qadriyat konstantasi sifatida qaraymiz.

Ilmiy pedagogik, psixologik manbalarda berilishicha, kompetensiya, kompetentlilik o'ta murakkab, ko'p qismli, ko'pgina fanlar uchun mushtarak bo'lgan tushunchalardir. Shu boisdan uning talqinlari ham hajman, ham tarkibiga ko'ra, ham ma'no, mantiq mundarijasi jihatidan turli-tuman. Atamaning mohiyati shuningdek, "samaradorlik", "moslashuvchanlik", "yutuqlilik", "muvaffaqiyatlilik", "tushunuvchanlik", "natijalilik", "uquvlilik", "xocca", "xususiyat", sifat, "miqdor" kabi tushunchalar asosida ham tavsiflanmokda.

Agar hamkorlik jarayonida ushbu ijodiy qobiliyatni amalga oshirish uchun sharoit yaratilsa, o'zaro ta'sir natijasi yangilik va o'ziga xoslik fazilatlarini bilan ajralib turadigan favqulodda ijodiy g'oyalar sintezi bo'lgan mahsulot bo'ladi. O'z navbatida, sifat jihatidan yangi qiymatni yaratish birgalikdagi faoliyatning ahamiyatini oshiradi, shuning uchun u haqiqiy o'zaro munosabatlar madaniyati, ya'ni hamkorlik madaniyati mavjudligi haqida gapirishga imkon beradi. Shunday qilib, nazariy tahlil jarayonida biz hamkorlik madaniyatini ko'rsatuvchi qo'shma ish(birgalikdagi faoliyat)ning tarkibiy qismlarini (xususiyatlarini) asosladik, masalan: ishonch, jamoa, hamkorlikdagi tartibsizlik (tuzilmaviy fikr almashish), konstruktiv qarama-qarshilik, sifat jihatidan munosabatlarni yaratish, yangi va ijtimoiy ahamiyatga ega qiymat.

Savol nazariyasini o'rganish ishonch va umumiylik hamkorlik subyektlari o'rtasidagi o'zaro qo'llab-quvvatlovchi aloqalar sifatini belgilaydi, shu bilan birga hamkorlikdagi tartibsizliklar va konstruktiv qarama-qarshiliklar elementlari bilan o'zaro ta'sirni boyitish sifat jihatidan paydo bo'lishiga olib keladi, degan fikrni shakllantirishga yordam berdi. yangi va ijtimoiy ahamiyatga ega qiymat, shu bilan birga uning ishtirokchilari tomonidan o'zaro ta'sirning madaniy doimiyligini tushunishga yordam beradi.

Bizning tushunchamizga ko'ra, talabalar hamkorligi madaniyatini shakllantirish oliy ta'lim muassasasining o'quv amaliyotida klasterli o'zaro hamkorlikni amalga oshirish orqali mumkin bo'ladi.

Shu bilan birga, oliy ta'lim tizimida talabalari va bo'lajak mutaxassislar o'rtasida hamkorlik madaniyatini shakllantirish biz uchun ayniqsa dolzarb bo'lib tuyuladi, chunki zamonaviy professional hamjamiyat o'ziga xos madaniy manbadir. Hozirgi ijtimoiy-madaniy vaziyatda yosh mutaxassislar jamiyatning dolzarb qadriyatlar yo'nalishlarining yangi madaniy sintezini ta'minlashga chaqiriladi, bunda hal qiluvchi rol hamkorlik madaniyatiga tegishli bo'lishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Ibraimov, X., Azimova, Z., & Otaboeva, Z. (2023). Pedagogical peculiarities of studying group solidarity in the student community. *Science and innovation*, 2(B12), 108-113.

2.Azimova, Z., & Olimjonov, O. (2023). Pedagogik-psixologik adabiyotlarda "kommunikativ ko'nikma" va "muloqot" atamalarining mazmuni. *Qo'qon universiteti xabarnomasi*, 8, 114-116.

3.Otaboyeva, Z. Pedagogical peculiarities of studying group solidarity in the student community. "Общество с ограниченной ответственностью" Агентство перспективных научных исследований" КОНФЕРЕНЦИЯ: 28 декабря 2023 года Организаторы: ООО Агентство перспективных научных исследований (АПНИ).

4. Otaboeva, Z. G. (2023). Organizing pedagogical experimental work for the development of a culture of cooperation in the student community of higher education institutions. *Экономика и социум*, (12 (115)-2), 285-288.

5. Otaboyeva, Z. O. (2020). O'smirlarda vatanparvarlik tarbiya jarayonida ulardagi ijtimoiy faollikni keltirib chiqaruvchi omil. *Экономика и социум*, (11 (78)), 301-304.

6. Otaboyeva, Z. G. (2020). Die besonderheit der präpositionen der deutschen sprache. In *Развитие науки и высоких технологий как основной источник экономического роста* (pp. 18-20).

7. Азимова, З. Э. (2022). Совершенствование системы воспитательной работы на основе интегральной диагностики (на примере высших образовательных учреждений). In *Образование, профессиональное развитие и сохранение здоровья учителя в XXI веке* (pp. 8-18).

8. Азимова, З. Э. (2019). Формирование готовности будущих учителей начальной школы к профессиональной деятельности на основе компетентностного подхода в условиях университетских комплексов. in *europaean research: innovation in science, education and technology* (pp. 54-55).

9. Азимова, З. Э. (2018). Олий ўқув муассасаси маънавий-маърифий ишларининг педагогик назария ва амалиётда тутган ўрни. *Современное образование (Узбекистан)*, (2), 26-35.